

BAĞLAMA/SAZ EĞİTİMİ İÇİN YAZILMIŞ ETÜT VE EGZERSİZ KİTAPLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Görkem KAYA

Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, kgrkm35@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7550-1203

Attila ÖZDEK

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, argor73@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7214-5928

Kaya, Görkem ve Özdek, Attila. "Bağlama/Saz Eğitimi İçin Yazılmış Etüt ve Egzersiz Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi", sed, 8/2 (2020 Güz): s. 126-147. doi: 10.7816/sed-08-02-05

ÖZ

Etüt ve egzersiz kavramları müzik eğitiminin en önemli basamaklarından biri olan çalgı eğitimi için çok önemlidir. Son elli yılda geleneksel müziğimizle ilgili olan çalgıların eğitiminin belli bir disipline oturtulmaya çalışılması, özellikle de bağlama ile ilgili etüt egzersiz içerikli çalışmaların artması umut vadetmekle birlikte var olan çalışmaların çeşitli kriterler üzerinden incelenmesinin bundan sonraki yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, bağlama/saz eğitim öğretiminde önemli bir konuma sahip olan, büyük bir kısmı veya bütünü etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli yazılı/basılı materyalleri çeşitli yönlerden inceleyerek öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Ulaşılabilen, 6 yazara ait 8 kitabın içerisinde; temel müzik bilgisinin ve kuramsal bilgilerin yer alma durumu; etüt ve egzersizlerin ölçü, dizi, makam, ton özelliklerine göre dağılımları; hedeflenen tel düzenleri ve farklı çalım stillerinin kullanılma durumları incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evrenini, bağlama/saz için yazılmış olan, içeriğinin tamamı ya da büyük bir kısmı etüt, egzersiz ve alıştırma olan ve ulaşılabilen yazılı basılı yayınlar oluşturmaktadır. Örneklem dâhilinde 6 farklı yazara ait 8 yayın incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında; yayınların son yıllarda sayıca artan bir eğilime girdiği; çoğunluğunun orta ve ileri seviye hedefli olmasından dolayı bağlama tarihçesi, çalgı bakımı ve korunması, etüt/egzersiz/alıştırma gibi kavramlarla ilgili bilgilerin verilmediği; büyük bir kısmının bozuk düzenine göre hazırlandığı; çoğunluğunda hedefin belirtildiği fakat seviyenin belirtilmediği; büyük bir kısmında etüt ve egzersizlerin numaralandırma yöntemiyle sıralandığı, çoğunluğunda parmak ve tel numaralarıyla birlikte tezene yönlerinin de belirtildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlama, saz, etüt, egzersiz, alıştırma, çalgı eğitimi

Makale Bilgisi:

Geliş: 16 Ekim 2020

Düzeltilme: 13 Kasım 2020

Kabul: 21 Kasım 2020

Giriş

İnsanla ilgili her şeyi içerdiği düşünülen kültürün; çeşitli katmanlardan, alt başlıklardan veya parçalardan oluştuğu bilinmektedir. Bunların içerisinde en çok bilinen ve dile getirilenlerden birisini de müzik olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Evrensel bir dil olarak değerlendirilen müziğin de diğer diller gibi kendine göre kuralları bulunduğu; bu kuralların öğretimi ve eğitimi ile ilgili çeşitli yöntemlerin tarih boyunca denendiği görülmektedir. Bu denemelerin en önemli göstergelerinden birisi de metodolojik yaklaşımlardır. Çünkü bu yaklaşımlar, müziğin temel araçlarından birisi olan çalgıların eğitim öğretiminde kullanılan yazılı kaynaklar olarak değerlendirilmektedir. Kültürün en önemli katmanlarından birisi olarak değerlendirdiğimiz müzik, eğitim boyutu ile ilgili olarak çeşitli türlere, basamaklara ve alt boyutlara ayrılmıştır. Bu konuda çeşitli çalışmalar ve sınıflandırmalar yapılmıştır.

Müzik eğitimi, temelde, bir müziksel davranışı kazandırma, bir müziksel davranış değiştirme veya bir müziksel davranış değişikliği oluşturma, bir müziksel davranış geliştirme sürecidir. Müzik eğitiminin; genel müzik eğitimi, mesleki müzik eğitimi ve amatör müzik eğitimi olmak üzere üç türü bulunmaktadır. Bu türlerin yanında müzik eğitiminin kapsamı veya boyutları ile ilgili de çeşitli saptamalar yapılmıştır. Bu saptamalara göre; müziksel işitimi(kulak) eğitimi, ses eğitimi, çalgı eğitimi, müziksel devinim ve ritim (tartım) eğitimi, müzik bilgisi eğitimi, yaratıcılık eğitimi, beğeni eğitimi, müziksel kişilik eğitimi, müziksel duyarlılık eğitimi, müziksel iletişim ve etkileşim eğitimi, müziksel kullanma ve yararlanma eğitimi şeklinde boyutlar sıralanmaktadır (Uçan, 1997: 14-15).

Müzik eğitiminin kapsamı veya boyutları içerisinde en çok bilinen ve akla gelenlerden birisi de çalgı eğitimi olarak değerlendirilmektedir. Çalgılar olmaksızın bir müzik, çoğunlukla akla gelmez. Müziğin temel varlık sebeplerinden biri olarak değerlendirilen çalgı ve çalgının eğitimi konusunda da tarih boyunca çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Çalgı eğitimi; bir çalgının çalınabilmesinde uygulanan, yöntemler bütünüdür. Bireysel olarak yapılan çalgı eğitiminde öğrencilerin; çalgısını doğru bir teknikle çalabilmesi, çalışma süresini verimi arttıracak şekilde ayarlayabilmesi, müzik kültürlerini çalgısı yoluyla en iyi şekilde kavrayabilmesi ve müzikal becerilerini arttırabilmesine yönelik çalışmalar amaçlanmaktadır (Parasız, 2009: 1).

Çalgı eğitimi ve öğretiminin istendik şekilde yürütülebilmesi için planlanmış çalışmalara gereksinme vardır. Bu da bizi metotlu çalışma ortamına taşıyacaktır ki; belki de asıl tartışılması gereken konunun bu konu olması düşünülmelidir. Çalgı eğitimi/öğretimi kesinlikle metodik çalışma ile gerçekleştirilmektedir. Çalgı eğitimi ve öğretiminin gerçekleştirilmesi için yine dört ana faktör karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: çalgı eğitimcisi(eğitimci), çalan birey(öğrenci), besteci ve çalgının kendisi olarak sıralanabilir. Bu dörtleme olmadan çalgının eğitim - öğretim süreçleri başlatılamaz denebilir. Burada sıra ile saydığımız baştaki üç faktörün durumu bağımsız değişken olarak ele alınsa dahi, dördüncü faktör olan çalgı, bağımlı değişken olarak ele alınmalıdır. Eğitimci farklı olabilir, öğrenci yine farklı ortamlardan ve kültür gruplarından yetişmiş olabilir, besteciler ve yazdıkları alıştırma, etütler ve eserler seviye açısından değişebilir ama çalgı, her ortamda çalgıdır ve her zaman iyi çalınmayı bekler. Bir çalgının nasıl çalındığının yanı sıra ne çaldığı da önemlidir. Bu noktada vurgulanması gereken durum ise, çalgıların kendi dağarını yaratması ve oluşturmalarıdır. Bu noktada, yukarıda saydığımız müziğin lokomotif görevini üstlenmiş olanlarla ve bağımsız-bağımlı değişken olan herkese büyük sorumluluk düşmektedir. (Özdemir, 2010: 637-648).

Çalgı eğitiminde metodoloji çok önemli bir konu olarak kabul edilmekte ve uzun süreçlerin ve denemelerin bir sonucu olarak olgunlaşmaktadır. Halk müziği çalgılarımızda ise zaten geç başlayan akademik süreç metodolojik çalışmalara da olumsuz yansımış ve yazılı materyal olarak kullanılacak sorunsuz bir literatürün oluşması gecikmiştir. Yazılı materyal olarak kullanılan notalarda yazılı-çalınış farkı, transkripsiyonlamada eksiklik ve yanlışlıklar, çalgıya özel değil vokale özel notaların kullanılması, düzen ve tavrı bilgilerinin verilmediği dinamik ve tempo işaretlerinden yoksun notalar ve çoğu zaman ticari kaygıların ön plana çıktığı kimi zaman bir türkü albümü görünümünde olan ve neredeyse tamamı bağlama/saz için yazılmış metotlar halk müziği çalgılarına ait literatürün temel problemleri arasında sayılmaktadır (Özdek, 2015: 36).

Cumhuriyetin ilanı ile beraber halk müziği alanında yapılan derleme çalışmaları, radyo yayınları gibi faaliyetleri göz önünde bulunduracak olursak, Geleneksel Türk Halk Müziği sazlarımızdan biri olan ve Anadolu müzik kültürünü en iyi ve en kapsamlı biçimde ifade etme gücü olduğu düşünülen bağlama, mesleki müzik eğitim kurumlarında bir çalgı olarak ancak 1970'li yıllardan itibaren kendine yer bulabilmiştir. Cumhuriyetin ilanından itibaren geçen yaklaşık elli yıllık süre düşünüldüğünde bu durumun bağlama ile ilgili yapılacak akademik yayın ve metodolojik çalışmalarının geç başlamasına sebep olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan cumhuriyetten önceki süreçleri kapsayan tarih derinliğinde halk müziğinin aktarım koşullarının aşıklık geleneği ve usta çırak ilişkisi çerçevesinde oluştuğu ve tamamına yakınının insan hafızasıyla sınırlı sözlü aktarım şekillerine dayalı olduğu bilinmektedir.

Âşıklık geleneği, Türk halk kültürünün en önemli öğelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Âşıklar, hem bağlı buldukları kültürün edebî ve müzikal unsurlarını farklı yörelere taşıyarak hem de yanlarında yetiştirdikleri öğrenciler vasıtasıyla bir kültür aktarıcısı konumundadırlar. Âşıklık geleneği ile birlikte çalgı eğitimi, geçmişten günümüze kadar geleneksel yöntemler olarak ifade edebileceğimiz meşk usulü ve usta çırak ilişkisi ile yürütülmüştür. Bu yöntemler genel olarak notanın kullanılmadığı, öğrencinin ustasından gördüğünü ezberleyip çalgısı veya sesiyle tekrarlamaya çalıştığı bir sistem üzerine kuruludur.

Yöre ve hatta kişiye özgü olabilen, geleneksel çalgılara has çalım stillerinin ve müzik dağarının gelecek kuşaklara aktarılmasında kilit rol oynayan bu eğitim yöntemleri, özellikle son elli yılda yapılan akademik çalışmalarla ve metodolojik çalışmaların artarak yaygınlaşması ile günümüzde özengen ve mesleki müzik eğitimi veren birçok kurumda birlikte kullanılmaktadır. Geçmişte usta çırak sisteminde sadece sözlü aktarım koşullarıyla ve günümüzde gösterip anlatma olarak tanımlanan yöntemle verilen çalgı eğitiminde artık bu yöntemlerin yanında yazılı eğitim öğretim materyallerini de kullanan yaklaşımlar büyük önem kazanmıştır..

Cumhuriyet döneminden itibaren çalgı metodolojisi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak Türk müziği çalgıları, özelde halk müziği çalgıları, araştırma kapsamında ise bağlamaya dönük eğitim öğretim materyallerinin içerisinde; etüt, egzersiz ve alıştırmalara sınırlı miktarda yer verildiği görülmektedir. Çalgı eğitiminin temel materyalleri arasında yer alan yayınların genel olarak metotlar, albümler ve etüt/egzersiz/alıştırma kitapları şeklinde başlıklandırıldığı görülmektedir.

Etüt, egzersiz ve alıştırma kelimelerinin müzik bilimi içerisinde çoğu zaman birbirinin yerine ve birlikte kullanıldığı görülmektedir. Etüt kelimesi farklı disiplinlerde değişik karşılıkları olmakla birlikte müzikte; her hangi bir çalgıda çok karşılaşılan teknik problemleri çözmek ya da belirli bir teknik beceriyi pekiştirip mükemmelleştirmek amacıyla hazırlanmış sözsüz bir kompozisyon anlayışını ifade etmektedir. Alıştırma ve egzersiz kelimeleri ise belirli bir beceriyi kazanmak ve pekiştirmek için yapılan bol tekrarlı çalgısal bir yapıyı işaret eden eş anlamlı terimlerdir. Etüt, egzersiz ve alıştırma terimleri çoğunlukla birbirinin yerine kullanılmakla birlikte etüt kavramının, çoğunlukla melodik bir yapıyı ifade ettiği, aynı anlamı taşıyan egzersiz ve alıştırma terimlerinde ise melodik yapıdan bağımsız olarak teknik çalışmanın ön plana tutulduğu anlaşılmaktadır. (Özdek, 2014: 5).

Ülkemizde bu güne kadar süregelen bağlama/saz eğitiminde; ağırlıklı olarak türkülerden ve yöresel tavırların merkeze alındığı geleneksel Türk Halk Müziği repertuarından faydalandığı, çeşitli bağlama/saz metotlarının da bu kapsamda olduğu görülmektedir. Türkülerin büyük bir bölümü geleneği aktarmada doğru kaynaklar olmakla birlikte bağlamanın/sazın teknik imkânlarını zorlayacak ve icrayı geliştirecek özelliklere sahip etütlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Mevcut bağlama/saz metotları içerisinde sınırlı ölçüde ve içerikte etütlere yer verildiği, üniversitelerdeki bağlama/saz eğitiminde kullanılan etütlerin ise çoğu zaman öğretim elemanlarının kişisel ders notları şeklinde oluştuğu; basılı ve yayınlanmış etüt içerikli kaynakların da oldukça sınırlı sayıda olduğu anlaşılmaktadır. (Kınık, 2011: 1).

Algı'ya (2017: 66) göre bağlama, Anadolu kültürünü gelecek kuşaklara taşıma misyonunu başarılı bir biçimde sürdürmektedir. Oldukça geniş bir alana yayılan ve farklı yöresel ezgileri seslendirebilme gücü bulunan bağlama, günümüzde farklı çalım stilleri ile halk ezgilerinin yanı sıra birçok müzik türünün icrasında da kullanılmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak toplumsal etkileşimin artması ile birlikte, yeni bağlama çalım stilleri ve özellikle etüt/egzersiz/alıştırma gibi destekleyici çalışmaların nitelik ve nicelik olarak artması çalgı metodolojisi açısından olumlu bir gelişmedir.

Son yıllarda bağlama için yazılmış eğitim öğretim materyallerinin sayıca artması ve nitelik olarak gelişmesinin yanında bütünüyle etüt ve egzersizlerden oluşan yayınların gündeme gelmesi de olumlu bir gelişmedir. Öte yandan yapılmış çalışmaların çeşitli boyutlarıyla incelenmesi bundan sonra yapılacak çalışmalara yol göstermesi bakımından önemli kabul edilmektedir. Bağlama/saz çalgısı için yapılacak metodolojik çalışmaların daha nitelikli hale dönüştürülmesi, işlevselliğinin artırılması ve etkin bir kullanım alanı oluşturulması için var olan çalışmaların analitik incelenmesi ve sonuçlar doğrultusunda yeni çalışmalara yön gösterilmesi amacıyla Işıldar (2004), Türkoğlu (2005), Tarım (2008), Asiltürk (2009) ve Akçalı'nın (2012) çeşitli çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Batı müzik literatüründe çeşitli çalgılar için yazılmış etüt ve egzersiz içerikli sayısız yayın olmasına karşın bağlama/saz için yazılmış eğitim öğretim materyallerinin yeterince etüt ve egzersiz içeriği taşımadıkları ya da temel içeriği etüt egzersiz alıştırma olan yayınların sınırlı kaldığı düşünülmektedir. Bununla birlikte son yıllarda bağlama/saz eğitimi ve öğretimi için etüt ve egzersiz ağırlıklı yayınların yavaş yavaş üretilmeye başladığı dikkat çekmektedir. Zeki Atagür, Can Karahan, Mehmet Kınık, Savaş Ekici, Oğuzhan Açıköz, Ali Kazım Akdağ, Atilla Özdek gibi sanatçı ve akademisyenlerin çalışmaları bu yöndeki eksikliği karşılamaya dönük yeni ve ilgi gören çalışmalar olmuşlardır. Araştırma bu yayınlara mercek tutarak onları çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmalı incelemeyi hedeflemektedir.,

Araştırma Sorusu

Yukarıda açıklanmaya çalışılan çerçeve doğrultusunda araştırmanın temel sorusu; "Bağlama/saz eğitimi için yazılmış etüt ve egzersiz içerikli yayınlar çeşitli boyutlarıyla analiz edildiğinde ne gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır?" şeklinde oluşturulmuştur. Bu temel araştırma sorusu aşağıda sıralanan alt boyutlarla irdelenmiştir.

1. Bağlama/saz eğitimi için yazılmış etüt egzersiz içerikli kitapların fiziksel özellikleri nasıldır?
Bağlama/saz eğitimi için yazılmış etüt egzersiz içerikli kitaplarda:
2. Temel müzik teorisi bilgileri, kuramsal bilgiler ve tanımların yer alma durumu nedir?
3. Amaç, hedef ve seviye ile ilgili bilgilerin bulunma durumu nedir?
Kitaplardaki etüt, egzersiz ve alıştırmaların:
4. Ölçü yapısı bakımından dağılımları nasıldır?
5. Dizi, makam ve ton tercihleri bakımından dağılımları nasıldır?
6. Farklı tel düzenleri (akort çeşitleri) ile ilgili olma durumları nasıldır?
7. Farklı çalım teknikleriyle ilgili olma durumları nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Araştırmada bağlama/saz için yazılmış ve temel içeriği etüt ve egzersizler olan eğitim öğretim materyallerini çeşitli değişkenler açısından incelemek ve bu eğitim öğretim materyallerindeki; müzik teorisi, amaç, hedef, seviye, usûl/ölçü yapısı, makam/ton tercihi, farklı tel düzenleri (akortlar) ile farklı çalım teknikleri gibi eğitsel uygulamaların kullanım durumlarının hangi düzeyde olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Araştırma; bağlama/saz için yazılmış ve temel içeriği etüt ve egzersizler olan eğitim-öğretim materyallerinin son on yılda daha çok gündeme gelmesi, ortaya çıkacak sonuçların benzer çalışmalara ışık tutabilecek olması ve bu alanda daha önce benzer bir çalışma yapılmamış olması sebebiyle önemlidir.

Varsayımlar (Sayılılar)

- Araştırma kapsamında incelenen örneklemin evreni temsil ettiği,
- İzlenen yöntemin araştırmanın amacına uygun olduğu,
- Veri toplama aracının bu araştırma için yeterli, geçerli ve güvenilir olduğu,
- Araştırmada kullanılan ölçütlerin gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; Türkiye'de bağlama eğitimi için hazırlanmış ve temel içeriği etüt, egzersiz ve alıştırmaya olan yazılı/basılı eğitim öğretim materyalleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma bağlama/saz öğretimine ilişkin ulaşılabilen yayınlardaki bu durumu ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak ele almayı amaçlayan doküman incelemesi modellenmiş bir nitel araştırmadır. Nitel araştırmalar, kişilerin deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini daha iyi anlayabilmek için tercih edilen araştırmalardır. Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" türü olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39).

Doküman analizi çeşitli belgeler üzerinde sistematik ve derinlemesine yapılan araştırmaları tanımlamaktadır. Her türlü belge bu kapsamda incelemeye konu olabilir. Bu belgelerdeki veriler sayısal olarak da saptanıp, gerektiğinde sayısal analize de gidilebilir (Sönmez ve Alacapınar, 2018: 274).

Evren ve Örneklem

Bağlama/saz eğitiminde etüt, egzersiz ve alıştırmaya içerikli sınırlı sayıda yayın olduğundan incelenen yayınlar çalışma evreni olarak da değerlendirilebilir. Bağlama/saz eğitimine dönük eğitim-öğretim materyali her ne kadar sayıca fazla olsa da içeriği bütünüyle veya ağırlıklı olarak etüt, egzersiz ve alıştırmaya olan yayın sayısı oldukça azdır. Olanların da son yıllarda yapılmış yayınlar olduğu görülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın örneklemini 6 farklı yazara ait 8 farklı eğitim öğretim-öğretim materyalinden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bağlama/saz eğitim-öğretimi için yayınlanmış ve tamamen ya da büyük oranda etüt, egzersiz veya alıştırma içerikli materyallerin özellikle 2000'li yıllarla birlikte belirginleştiği ancak bunlardan bazılarının bilinen Türk halk müziği ezgilerini alıştırma amaçlı olarak kullandıkları; özgün içerikli yayın sayısının oldukça sınırlı olduğu yapılan literatür taramasında tespit edilmiştir. Literatür taraması sonucunda araştırma kapsamına uygun olduğu tespit edilen yayımlar, belirlenen içerik kategorileri doğrultusunda ayrıntılı olarak incelenmiş, her yayın için incelenen başlıklara dair verileri içeren ayrıntılı raporlar yazılmıştır. Daha sonra bu raporlar düzenli tablolar haline getirilerek bulgu şekline dönüştürülmüştür. Ayrıca yayımların yazarlarına ait sosyo-demografik özellikler de incelenerek aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

İncelenen Yayınların Yazarlarına Ait Sosyo-Demografik Özellikler

İncelenen yayımlara ait ve alt problemlere uygun olarak tespit edilen bulgulardan önce yayımların yazarlarına ait çeşitli sosyo-demografik özellikler bu başlık altında sunularak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. İncelenen Kitapların Listesi

Karahan, C. (2010). Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem
Kınık, M. (2011). Bağlama İçin 100 Etüt
Özdek, A. (2014). Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler
Akdağ, A. Kazım. (2016). Bağlama Metodu 1
Açıkgöz, O. (2017). Bağlama Egzersizleri
Atagür, Z. (2017). Bağlama İçin Do Minor Egzersizler ve Tartımlar
Atagür, Z. (2017). Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim
Karahan, C. (2017). Perde Perde Bağlama

Tablo 1'e bakıldığında incelenen 8 farklı yayına karşın 6 farklı yazar olduğu görülmektedir. Oğuzhan Açıkgöz, Attila Özdek, Mehmet Kınık, Ali Kazım Akdağ'a ait birer kitap; Zeki Atagür ve Can Karahan'a ait ikişer kitap araştırma kapsamında incelenmiştir. Kitap isimlerine bakıldığında da yazarların çalgıyı isimlendirmede "bağlama" kelimesinde fikir birliği yaptıkları görülmektedir.

Özellikle çalgının isimlendirilmesinde tercih edilen kelimenin "bağlama" mı "saz" mı olmasına dönük tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Akademik camiada ve yayınlarda bağlama kelimesinin ağırlıklı olarak tercih edildiği; tarihsel derinliği olan, dilde ve gelenekte yaşayan saz kelimesinin ise akademi tarafından rağbet görmediği bilinmektedir. Bu araştırma bahis edilen tartışmaların ekseninden uzaklaşmanın yanında gelenek ve dil ile bağları güçlü tutmak adına çalgının isimlendirilmesinde her iki kelimeyi de "bağlama/saz" şeklinde kullanmayı tercih etmiştir.¹

Kitaplarda yer alan özgeçmiş bilgileri ve tamamı erkek olan yazarlara ait kişisel web sayfaları incelendiğinde; yazarların tamamının mesleki müzik eğitimi aldığı; önemli bir kısmının lisansüstü eğitim aldığı ve akademisyen olarak görev yaptığı görülmektedir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde problem durumu kısmında sıralanmış araştırma sorularına göre bulgular sunulmaya çalışılacaktır. Bulgulara ilişkin tabloların altındaki metin açıklamalarında yüzdelik oran olarak %5'in altında kalan bulgular tekrar verilmemiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

"Bağlama/saz eğitimi için yazılmış etüt egzersiz içerikli kitapların fiziksel özellikleri nasıldır?"

---

¹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: "Bağlama-Saz İkilimine Türkü Metinleri ve Halk Edebiyatı Üzerinden Bir Bakış" (Özdek, 2019: 543-576).

Tablo 2. Kitapların Boyutlarına Göre Dağılımı

Boyut	Frekans (f)	Yüzde (%)
Büyük (a4)	8	100
Küçük	0	0
Toplam	8	100

Tablo 2'ye göre araştırma kapsamında incelenen kitapların tamamının büyük boy yani A4 kâğıdı ebatlarında olduğu görülmektedir. Bu durumun okunma kolaylığı açısından önem arz ettiği ve bu sebeple de yazarların bu boyutu tercih ettikleri düşünülebilir.

Tablo 3. Kitaplarda Tercih Edilen Cilt-Spiral Dağılımı

Cilt türü	(f)	Yüzde (%)
Tutkallı	4	50
Spiralli	4	50
Toplam	8	100

Tablo 3'e göre araştırma kapsamında incelenen kitapların 4 tanesi (%50) spiralli cilt, 4 tanesi ise (%50) tutkallı cilt tercih edilerek basılmıştır. Özellikle birincil hedefi notayı çalgı ya da vokalle seslendirmeye dönük yayınlarda sayfaların kolay çevrilebilmesi ve nota sehvası üzerinde sağlıklı konumlandırılabilmesi için son yıllarda spiralli cildin tercih olarak ön plana çıktığı bilinmektedir. İncelenen yayınların da bağlama/saz öğretiminde kullanılacak materyaller oldukları düşünüldüğünde spiralli cildin her geçen gün daha da artan bir tercihle kullanılmaya başladığı dikkat çekmektedir.

İncelenen etüt egzersiz içerikli kitaplar okuma ile birlikte eşzamanlı uygulama hedefli olan kitaplardır. Dolayısıyla çalgı üzerinde uygulama yaparken bu kitapların kullanılacağı düşünüldürse okuma kolaylığı ve kullanışlılık açısından kitapların büyük boyutlu ve spiral ciltli olması önem teşkil etmektedir.

Tablo 4. Kitapların Basım Yıllarına Göre Dağılımı

Basım yılı	(f)	Yüzde (%)
2017	3	37,5
2016	2	25
2014	1	12,5
2010	1	12,5
2011	1	12,5
Toplam	8	100

Tablo 4'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında incelenen yayınlar 2010 yılından itibaren kamuoyuna sunulmaya başlanmıştır. 2010 ve 2016 yılları arasında toplam 5 yayın yapıldığı ancak 2012, 2013 ve 2015 yıllarında yayın yapılmadığı 2017 yılında ise 3 yayın yapıldığı görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen yayınların en çoğunun 2017 yılında (%37,5) yapılması dikkat çekicidir.

Bağlama/saz öğretimine dönük etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli yayınların son 9 yılda gündeme geldiği, bu son 9 yıldaki dağılım dengeli gitmekle birlikte yayınların yapıldığı son yılda (2017) bu alandaki eksiklik ve ihtiyacın getirdiği bir sonuçla kayda değer bir artışın söz konusu olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Kitapların Yayınlandığı İllere Göre Dağılımı

Yayın yeri	(f)	Yüzde(%)
İzmir	1	12,5
İstanbul	3	37,5
Ankara	4	50
Toplam	8	100

Tablo 5'e göre yayınlanan etüt egzersiz kitaplarının yayınlandığı şehirlere göre dağılımı Ankara'da (%50), İstanbul'da 3 (%37,5) ve İzmir'de 1 (%12,5) şeklindedir. Bu bilgiler ışığında Ankara ve İstanbul'daki basım-yayın imkânlarının fazla olmasının yanında bağlama/saz sanatçı ve akademisyenlerinin ağırlıklı olarak bu şehirlerde

yaşamalarının sonuca etki ettiği düşünülebilir. Tabloda yer alan iller; birisi başkent olmak üzere Türkiye'nin en büyük 3 ilidir.

Tablo 6. Kitaptaki Çalışmaların Sıralanış Biçimine Göre Dağılımı

Çalışmaların sıralanış biçimi	(f)	Yüzde(%)
Numaralandırma	4	50
İsimlendirme ve numaralandırma	2	25
Numaralandırma ve harflendirme	1	12,5
İsimlendirme	1	12,5
Toplam	8	100

Tablo 6'da görüldüğü üzere araştırma kapsamında incelenen kitapların, etüt-egzersiz ve alıştırmaları sıralama biçimi büyük oranda (%50) numaralandırma yöntemi ile yapılmıştır. Bunun yanında sıralama için isimlendirme yolunu tercih eden yayın oranı %12,5; numaralandırma ve harflendirme yollarını birlikte tercih eden yayınların oranı %12,5; isimlendirme ve numaralandırma yollarını birlikte tercih eden yayınların oranı ise %25 olarak tespit edilmiştir.

Yazarların sıralama biçimi olarak çoğunlukla numaralandırma yöntemini tercih etmelerinin kolaylık ve anlaşılabilirlik sebebiyle olduğu düşünülebilir. Özgün isim bulmanın zorluğu bir yana harf sayısının da belirli bir sınırlılığa sahip olması yazarları numaralandırma yöntemiyle sıralamaya yöneltmiştir.

Tablo 7. Kitap İçeriklerinin Özgün-Derleme Olma Durumuna Göre Dağılımı

İçerik	(f)	Yüzde (%)
Özgün	6	75
Derleme	2	25
Toplam	8	100

Tablo 7'ye göre incelenen 8 adet kitabın 6'sı (%75) özgün içerikli, 2 tanesi (%25) ise derleme içerikli çalışmadır. Bağlama/saz eğitimine dönük geçmiş yıllarda etüt, egzersiz ve alıştırmaya içerikli yayın olmaması yazarları büyük oranda özgün içerikli çalışmalara sürüklemiştir denilebilir.

Tablo 8. Kitapların Oturuş, Duruş, Tutuş ile İlgili Görsellerin Bulunma Durumuna Göre Dağılımı

Görsellerin bulunma durumu	(f)	Yüzde(%)
Var	1	12,5
Yok	7	87,5
Toplam	8	100

Tablo 8 incelendiğinde sadece 1 kitapta (%12,5) duruş, oturuş, tutuş ile ilgili görsellere yer verildiği, 7 kitapta (%87,50) ise bu yönde bir içerik bulunmadığı görülmektedir.

İncelenen kitapların büyük oranda, orta ve ileri düzey bağlama/saz eğitimine dönük hazırlanmış yayınlar olmasının bu sonucu oluşturduğu düşünülebilir. Çünkü görsellere yer veren kitapların başlangıç düzeyini de kapsayacak içeriklere sahip olduğu görülmektedir. Başlangıç düzeyi bağlama/saz eğitiminde oturuş, duruş, tutuş ile ilgili görsellerin yer alması beklenen bir durumdur.

Tablo 9. Kitapların Görsel İşitsel Eklenti İçerme Durumuna Göre Dağılımı

Görsel-işitsel eklenti bulunma durumu	(f)	Yüzde(%)
Var	3	37,5
Yok	5	62,5
Toplam	8	100

Tablo 9'a göre incelenen 8 kitabın 5'inde (% 62,5) içeriklerle ilgili görsel ya da işitsel (CD, DVD vb.) bir eklenti olmadığı, 3 kitapta (%37,5) ise bu eklentilerin yer aldığı görülmüştür. İncelenen kitaplardan birisinde işitsel ya da görsel somut bir ek olmamasına karşın yazara ait web sayfasında yayımla ilgili işitsel bir dosyanın ilgililere sunulduğu tespit edilmiştir.

Günümüz bilişim ve iletişim çağında eğitim öğretim materyallerinin dijital eklentili ya da bütünüyle dijital olması oldukça rağbet edilen bir durumdur. Aynı zamanda usta-çırak, meşk sistemi ve gösterip yaptırma gibi geleneksel

ve çağdaş aktarım yöntemleri bir arada düşünüldüğünde bağlama/saz çalmayı öğrenmek ya da geliştirmek isteyenlerin özellikle işitsel ve görsel kaynaklara yönelmeleri, yerinde ve doğru kabul edilebilir. Bu yönelimin yazarların yayınlarında her geçen gün etkili olması son yıllarda yapılan yayınlarda dijital eklentilerin artmasıyla açıklanabilir.

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

“Bağlama/saz eğitimi için yazılmış etüt egzersiz içerikli kitaplarda temel müzik teorisi bilgileri, kuramsal bilgiler ve tanımların yer alma durumu nedir?”

İkinci araştırma sorusuna dönük bulgular verilerin sayıca çokluğu ve ayrıntısı sebebiyle iki ayrı tablo halinde sunulmuştur. Birinci tabloda (Tablo-10) yayınlarda temel müzik teorisi bilgilerinin yer alma durumu ile ilgili ayrıntılar, ikinci tabloda ise (Tablo-11) çeşitli kuramsal bilgilerin yer alma durumu ile ilgili ayrıntılar verilmiştir.

Tablo 10. Kitapların Temel Müzik Teorisi Bilgilerini İçerme Durumuna Göre Dağılımı

Kitap Adı	Nota Yerleri	Nota Değerleri	Tezene Vuruş Yönleri	Parmak Numaraları	Temel Tartım Kalıpları	Temel Tartım Kalıplarının Kelimelerle İfadesi	Tel Numaraları
Zeki Atagür Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim	Var	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Var
Zeki Atagür Bağlama için Do Minor Egzersizler	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Var	Yok
Oğuzhan Açıkgöz Bağlama Egzersizleri	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Attila Özdek Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler	Var	Yok	Var	Var	Var	Yok	Var
Mehmet Kınık Bağlama İçin 100 Etüt	Yok	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Yok
Ali Kazım Akdağ Bağlama Metodu I	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var
Can Karahan Perde Perde Bağlama	Yok	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Var
Can Karahan Bağlama Eğitiminde Yeni Bir Yöntem	Var	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Var

Tablo 10'a göre notaların dizek üzerindeki yerleri 5 kitapta (%62,5) verilmiş, 3 kitapta ise (% 37,5) bu bilgiler verilmemiştir. Yayınların ağırlıklı olarak orta ve ileri düzey bağlama/saz eğitimiyle ilgili olmalarına karşın yazarların kişisel tercihlerinin; ağırlıklı olarak notaların dizek üzerindeki yerlerini vermelerine sebep olduğu düşünülebilir.

Kitaplarda notaların süre değerleri konusunda bilgilendirme yer alıp almadığı incelendiğinde; 6 kitapta (%75) bu bilgilerin yer almadığı, 2 kitapta ise (%25) bu bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Kitapların hedef düzeylerinin; içeriklerinde, notaların süre değerlerine dair bilgilerin verilmesini etkilediği düşünülebilir. Kitaplarda tezene vuruş yönleri ile ilgili bilgilerin durumu incelendiğinde; 7 kitapta (%87,5) bu bilgilerin yer aldığı, 1 kitapta (12,5) ise bu bilgilerin yer almadığı görülmektedir. Yayınlar her ne kadar orta ve ileri düzey hedefler taşısa da tezene vuruş yönlerinin her düzey için büyük önem taşıdığı ve bu sebeple de yayınlarda yer verildiği söylenebilir. Kitap içeriklerinde parmak numaralarıyla ilgili bilgilerin bulunma durumu incelendiğinde; 7 kitapta (%87,5) bu bilgilere yer verildiği, 1 kitapta (%12,5) bu bilgilere yer verilmediği anlaşılmaktadır. Tezene vuruş yönleri gibi parmak numaralarının da büyük önem taşıdığı ve bu sebeple düzey fark etmeksizin yayınlarda bu bilgilere yer verildiği değerlendirilebilir. Kitaplarda temel tartım kalıplarına göre tezene vuruş yönleri verilmesiyle ilgili durum incelendiğinde; 4 kitapta (%50) bu bilgilerin yer aldığı, 4 kitapta (%50) ise bu bilgilere yer verilmediği görülmektedir. Yazarların bu bilgilere yayınlarda yer vermeyi, kişisel tercihlerle yaptıkları ve hedef düzeyleri bütünüyle gözetmedikleri düşünülebilir. Bu tartım kalıplarının çeşitli kelime ve hecelerle ifadesini ise yazarların büyük çoğunluğunun (%75) tercih etmediği görülmektedir.

Tartım kalıplarının çeşitli kelime ve hecelerle eşleştirilmesi konusunda bir çeşitlilik olmakla birlikte müzik eğitimi alanında yaygın olarak kullanılan ortak bazı kelimeler ve heceler olduğu bilinmektedir. Ancak bu kelime ve heceler çoğunlukla başlangıç düzeyi hedeflerde tercih edilmektedirler. Bu durumun tabloda oluşan sonucu etkilediği düşünülebilir. Kitaplar bağlama/saz eğitiminde tel numaralarıyla ilgili bilgilendirmeye büyük oranda (%75) sahiptir.

Düzyer fark etmeksizin tel tercihlerinin ve pozisyonların yine büyük önem arz ettiği ve bu sebeple yazarların bu bilgileri yayınlarında verdikleri düşünülebilir. İncelenen yayınlardan aynı yazara ait iki kitapta tel numaralarıyla ilgili bilgilendirmenin "tablatur nota sistemi" ile verildiği de dikkat çekmektedir.

Çalgı eğitiminde müzik teorisi hakkında temel ve kuramsal bilgilerle birlikte çalgıya özgü olan tanımlamalara ve açıklamalara yer verilmesinin, seviye fark etmeksizin hem teorik hem de uygulama açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında kitapların önemli bir kısmında; teorik, kuramsal bilgilerin yeterli düzeyde olmadığı değerlendirilebilir. İncelenen kitapların yazarlarının; yayınları, orta ve özellikle ileri seviye hedefli olarak tanımladıkları görülmektedir. Belki de bu durumun yayınların önemli bir kısmında yazar tercihine bağlı olarak temel müzik teorisi bilgilerinin yeterli düzeyde bulunmamasına sebep olduğu; yazarların hedef kitlenin temel kuramsal bilgi ve donanımına sahip olduğunu varsaymalarının bu tercihleri etkilediği düşünülebilir.

Tablo 11. Kitaplarda Çeşitli Kuramsal Bilgilerin Bulunma Durumu

Yazar ve Kitap Adı	Bağlamannın/Sazın Bölümleri Hakkında Bilgi	Bağlamannın /Sazın Tarihçesi Hakkında Bilgi	Bağlamannın/Sazın bakımı ve Korunması Hakkında bilgi	Nefes kontrolü	Metronom kullanımı	Ayna kullanımı	Etüt, Egzersiz, Alıştırma gibi kavramların Terminolojik Karşılığı	Bağlamadaki alt, orta ve üst tellerdeki seslerin portedeki karşılığı
Zeki Atagür Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Zeki Atagür Bağlama için Do Minor Egzersizler	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok
Oğuzhan Açıkgöz Bağlama Egzersizleri	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Attila Özdek Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler	Yok	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Yok
Mehmet Kınık Bağlama İçin 100 Etüt	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var
Ali Kazım Akdağ Bağlama Metodu I	Var	Var	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Var
Can Karahan Perde Perde Bağlama	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var
Can Karahan Bağlama Eğitiminde Yeni Bir Yöntem	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var

Tablo 11'e göre; araştırma kapsamında incelenen kitapların, 6 tanesinde (%75) bağlamannın/sazın bölümleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş, 2 tanesinde (%25) ise bu yönde bilgiler verilmiştir. Ayrıca kitapların 7 tanesinde (%87,5) bağlamannın/sazın tarihçesi ile ilgili bilgilere yer verilmediği, sadece 1 tanesinde (%12,5) bu bilgilere yer verildiği görülmektedir.

Her iki bulgu için de kitapların orta ve ileri düzey hedefli olmalarının bu durumu etkilediği düşünülebilir. Çalgı eğitiminde temel kuramsal bilgilerin çoğunlukla başlangıç düzeyinde kazandırılması bilinen yaygın bir uygulamadır. İncelenen kitapların sadece 2 tanesinde (%25) bağlamannın/sazın bakımı ve korunması ile ilgili bilgilere ve etüt, egzersiz, alıştırma gibi kavramların açıklamalarına yer verilmiş, 6 tanesinde (%75) bu bilgilere yer verilmemiştir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir. Çünkü çalgının bakımı ve korunması düzey fark etmeksizin çalgı çalışan bütün öğrencilerin ve sanatçıların dikkat etmesi gereken bir husustur. Kitaplarda etüt, egzersiz ve alıştırma kavramlarının terminolojik karşılıklarının veriliş verilmediği incelendiğinde ise oldukça önemli bir kısmında (%75) bu bilgilerin verilmediği görülmüştür.

İncelenen kitaplar her ne kadar başlangıç düzeyi hedefli kitaplar olmasa da etüt, egzersiz, alıştırma gibi konuları temel alan yayınların son on yıllık bir geçmişe sahip olması bu kelimelerin karşılıkları ve kullanımlarıyla ilgili çeşitli karışıklıkları gündeme getirmektedir. Bu sebeple etüt, egzersiz, alıştırma gibi kavramların benzerlik ve farklılıklarının yayınların içerisinde verilmesi beklenebilir. Nefes kontrolü konusunda uyarıda bulunan sadece bir adet yayın (%12,5) tespit edilmiştir. Bağlama/saz eğitimine dönük etüt egzersiz kitaplarında nefes kontrolü konusunda bilgilere yer verilmemiş olması oldukça düşündürücüdür. Çünkü nefes kontrolü; Batı kökenli birçok çalgının eğitim öğretim materyallerinde, üzerinde durulan bir konudur. Geleneksel çalgılarımızda bu konunun atlandığı ya da unutulduğu düşünülebilir. İncelenen kitapların içeriğinde, metronom kullanma alışkanlığına değinen kitap sayısı 4 tanedir (%50). Dikkat çekici bu durum değerlendirildiğinde çalgı çalma ve eser icra etme davranışlarının bütünü etkileyen tempo/metronom fikrinin özellikle de etüt egzersiz içerikli bağlama/saz eğitim öğretim materyallerinde yeterince dikkate alınmadığı düşünülebilir.

Bağlama/saz ile etüt egzersiz çalışırken ayna kullanma ya da ayna karşısında çalışma alışkanlıklarına değinen sadece 3 yayın (%37,5) tespit edilmiştir. Bu yayınların ikisi zaten aynı yazara aittir. Ayna karşısında çalışmanın duruş, oturuş, pozisyon, tutuş gibi çalgı çalma performansını doğrudan etkileyen ve postür adı verilen genel yapıyı olumlu yönde etkilediği birçok çalışmada dile getirilmiştir. Burada incelenen kitapların büyük kısmının bu konuyu gözden kaçırdığı söylenebilir.

Tablo 11'deki son sütun bilgisine göre incelenen kitapların 4 tanesinde (%50) tellere göre perdelerin porte üzerindeki görece karşılıkları verilmiş, 4 tanesinde (%50) bu bilgilere yer verilmemiştir. Yine yayınların orta ve ileri düzey hedefli olmalarının bu sonucu oluşturduğu düşünülebilir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

"Bağlama/saz eğitimi için yazılmış etüt egzersiz içerikli kitaplarda amaç, hedef ve seviye ile ilgili bilgilerin bulunma durumu nedir?"

Tablo 12. Kitaplardaki amaç, hedef ve seviye ile ilgili bilgilerin verilme durumu

Kıtap Adı	Amaç	Hedef	Seviye
Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim	Yok	Yok	Yok
Bağlama için Do Minör Egzersizler	Var	Var	Yok
Bağlama Egzersizleri	Yok	Yok	Yok
Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler	Var	Var	Var
Bağlama İçin 100 Etüt	Var	Var	Var
Bağlama Metodu I	Var	Var	Yok
Perde Perde Bağlama	Yok	Var	Yok
Bağlama Eğitimi Yeni Bir Yöntem	Yok	Var	Yok

Tablo 12'ye göre incelenen 8 kitapta amaç, hedef ve seviye ile ilgili bilgilerin verilir verilmediği gösterilmiştir. Kitaplardan 4 tanesinde (%50) kitabın genel ve özel amaçlarının belirtilmediği dikkat çekmektedir. Eğitim öğretimle ilgili yayınlarda; amaç, hedef davranış gibi konuların genel olarak ya da ünite veya bölüm başlarında belirtilmesi beklenen bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında incelenen yayınların eğitim öğretim temel ilkeleri ve metodoloji açısından çeşitli eksiklikleri olduğu düşünülebilir. Yayınların hedeflerini belirtmelerine ilişkin durum incelemesinde ise 6 tanesinin (%75) hedeflerini belirttiği görülmektedir. Bu orana göre incelenen her dört kitaptan birinin hedeflerini açıklayan metinlere yer vermediği dikkat çekmektedir. Yayınların hedefledikleri durum, davranış ve sonuçları veya kazanımları belirtmemesi metodoloji açısından olumsuz bir sonuç olarak değerlendirilebilir. İncelenen kitapların hangi seviyeye uygun içerik taşıdıklarını belirtip belirtmedikleri değerlendirildiğinde ise 6 tanesinin (%75) seviye belirtmediği görülmektedir. Özellikle çalgı eğitimine dönük metodolojik yayınlarda; yaş, seviye, eğitim basamağı ve türü gibi değişkenlere bağlı, farklı içerikler taşıyan yayınların çeşitliliği önemlidir. Bu kapsamda bağlama/saz eğitimine dönük etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli yayınların metodolojik özelliklerinde yine dikkat çekici eksiklikler olduğu değerlendirilebilir.

Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

"Kitaplardaki etüt, egzersiz ve alıştırmanın ölçü yapısı bakımından dağılımları nasıldır?"

Bu başlık altında incelenen kitapların içeriğindeki etüt, egzersiz ve alıştırmanın ölçü yapıları her kitap için tablolar hâlinde ayrı ayrı verilmiş sonrasında da bütün tablolar ayrı ayrı yorumlanmıştır.

Tablo 13. "Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
4/4	86	28,76
2/4	84	28,09
6/8	44	14,71
12/8	39	13,04
3/8	14	4,68
5/8	8	2,67
3/4	6	2
7/8	5	1,67
9/8	4	1,33
Karma	3	1
6/4	2	0,66
17/8	2	0,66
8/8	1	0,33
5/4	1	0,33
TOPLAM	299	100

Tablo 13'e göre "Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim" adlı kitabın içinde 299 etüt, egzersiz ve alıştırma bulunmaktadır. Bunların ölçü yapısı bakımından dağılımları ise %28,76'sı 4/4'lük, %28,09'u 2/4'lük, %14,71'i 6/8'lik ve %13,04'ü 12/8'liktir. Bu dört ölçü yapısına sahip içeriğin toplamı %84,06 gibi bir orana ulaşmaktadır. Bununla birlikte geleneksel müziğimizin en önemli karakteristiklerinden olan aksak/bileşik ölçü yapılarındaki (5, 7, 8, 9, 10 vb. zamanlı) egzersizlerin toplam oranı %7,99 olarak tespit edilmiştir.

Kitabın içerisinde ölçü yapısı bakımından bir çeşitlilik dikkat çekse de ağırlığı oluşturan çoğunlukla ana ya da basit ölçü yapıları şeklinde isimlendirilen etüt, egzersiz ve alıştırma yapılarıdır. Yazarın basit ve kolay çözümlenebilen ölçü yapılarına önem verdiği ve bu doğrultuda üretim yapmaya çalıştığı, ancak geleneksel müziklerimizin ölçü yapılarına yeterince yer vermediği söylenebilir.

Tablo 14. "Do Minör Egzersizler ve Tartımlar" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
2/4	972	100
TOPLAM	972	100

Tablo 14'e göre "Do Minör Egzersizler ve Tartımlar" adlı kitabın içeriğinde 972 adet egzersiz yer almaktadır. Bu egzersizlerin tamamı 2/4'lük ölçü yapısına sahiptir.

Bu kitapta yazar tek bir tonalite içerisinde ve sabit bir ölçü anlayışına bağlı olarak tartımsal çeşitlilik üzerine bir egzersiz kümesi oluşturmuştur. Kitabın adı ile birlikte değerlendirildiğinde içeriğin hedef için tutarlı olduğu söylenebilir.

Tablo 15. "Bağlama Egzersizleri" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
4/4	125	55,55
2/4	46	20,44
6/8	29	12,89
3/8	10	4,44
5/8	5	2,22
12/8	4	1,77
7/4	2	0,89
7/8	1	0,44
9/8	1	0,44
5/4	1	0,44
6/4	1	0,44
TOPLAM	225	100

Tablo 15'e göre "Bağlama Egzersizleri" adlı kitabın içeriğinde 225 adet egzersiz yer almaktadır. Bunların %55,55'i 4/4'lük, %20,44'ü 2/4'lük ve %12,89'u 6/8'lik ölçü yapılarından oluşmaktadır. Bu üç ölçü yapısına sahip egzersizlerin toplam oranı % 88,88 gibi büyük bir ağırlığı oluşturmaktadır. Kitabın içeriğinde 11 çeşit ölçü yapısı kullanılmasına karşın %90'a yaklaşan bir oranda egzersiz, basit ya da ana ölçüler olarak isimlendirilen ölçü yapılarından oluşmaktadır. Kitapta aksak/bileşik ölçü yapılarındaki (5, 7, 8, 9, 10 vb. zamanlı) egzersizlerin toplam oranı %4,79 olarak tespit edilmiştir.

Yazarın çözümlenmesi kolay, basit ve yaygın ölçü yapılarını kullanmaya çalıştığı görülmekle birlikte, çalgının ve bağlı bulunduğu müziğin ölçü yapısı bazlı karakteristiklerine verilen oran düşündürücüdür.

Tablo 16. "Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
4/4	17	35,41
2/4	15	31,25
6/8	4	8,33
3/4	3	6,25
5/8	2	4,17
9/8	2	4,17
10/8	2	4,17
11/8	2	4,17
12/8	1	2,08
TOPLAM	48	100

Tablo 16'ya göre "Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler" adlı kitapta toplam 48 etüt, egzersiz ve alıştırma yer almaktadır. Bu alıştırmaların dokuz farklı ölçü yapısında olduğu görülmekle birlikte %35,41'i 4/4'lük, %31,25'i 2/4'lük, %8,33'ü 6/8 ve %6,25'i 3/4'lük ölçü yapısındadır. Bu dört ölçü yapısına sahip içeriğin toplamda % 81,24 gibi büyük bir ağırlığı oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte geleneksel müziğimizin en önemli karakteristiklerinden olan aksak/bileşik ölçü yapılarındaki (5, 7, 8, 9, 10 vb. zamanlı) egzersizlerin toplam oranı %16,68 gibi düşük bir oranda tespit edilmiştir.

Yazarın basit, kolay çözümlenebilen ve yaygın olarak kullanılan ana veya basit ölçüler olarak isimlendirilen ölçü yapılarına ağırlık verdiği söylenebilir.

Tablo 17. "Bağlama İçin 100 Etüt" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
4/4	55	51,88
2/4	23	21,70
6/8	15	14,15
9/8	5	4,71
3/4	3	2,83
12/8	2	1,88
3/8	1	0,94
5/8	1	0,94
Karma(9/8+2/4+9/8)	1	0,94
TOPLAM	106	100

Tablo 17'de görüldüğü üzere "Bağlama İçin 100 Etüt" kitabında 106 adet ve 9 farklı ölçü yapısında etüt yer almaktadır. Bu etütlerin %51,88'i 4/4'lük, %21,70'i 2/4'lük ve %14,15'i de 6/8'lik ölçü yapısına sahiptir. Bu üç ölçü yapısına sahip etütlerin toplam ağırlığı %87,73 gibi önemli bir yüzdeyi oluşturmaktadır. Yazarın incelenen diğer kitaplardan farklı olarak değişken ölçü yapısında 1 tane etüde de kitabında yer verdiği dikkat çekici bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte geleneksel müziğimizin en önemli karakteristiklerinden olan aksak/bileşik ölçü yapılarındaki (5, 7, 8, 9, 10 vb. zamanlı) egzersizlerin toplam oranı %6,47 gibi oldukça düşük bir oranda tespit edilmiştir.

İncelenen önceki kitaplarda olduğu gibi bu kitabın yazarı da basit ve kolay çözümlenebilen ölçü yapılarına ağırlık verme yolunu tercih etmiştir.

Tablo 18. "Bağlama Metodu 1" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
4/4	40	47,05
2/4	30	35,29
10/8	4	4,70
5/8	3	3,52
6/8	3	3,52
9/8	2	2,35
7/8	1	1,17
8/8	1	1,17
3/4	1	1,17
TOPLAM	85	100

Tablo 18'de görüldüğü üzere "Bağlama Metodu 1" kitabında; dokuz farklı ölçü yapısında 85 etüt, egzersiz ve alıştırma yer almaktadır. Bunların %54,08'i 4/4'lük ve %26,41'i 2/4'lük olarak tespit edilmiştir. Bu iki ölçü yapısına sahip içeriğin toplamının %80,49 gibi büyük bir orana ulaştığı görülmektedir. Bununla birlikte geleneksel müziğimizin en önemli karakteristiklerinden olan aksak/bileşik ölçü yapılarındaki (5, 7, 8, 9, 10 vb. zamanlı) egzersizlerin toplam oranı % 14,45 gibi nispeten düşük bir oranda tespit edilmiştir.

İncelenen önceki kitaplarda olduğu gibi bu kitabın yazarı da basit ve kolay çözümlenebilen ölçü yapılarına ağırlık verme yolunu tercih etmiştir.

Tablo 19. "Perde Perde Bağlama" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
2/4	48	25
8/4	144	75
TOPLAM	192	100

Tablo 19'a göre "Perde Perde Bağlama" kitabında toplam 48 adet etüt, egzersiz ve alıştırmanın yer aldığı görülmektedir. Bunların hepsi 2/4'lük ölçü yapısında oluşturulmuştur.

Bu kitapta yazar sabit bir ölçü anlayışına bağlı olarak; kromatik anlayışa dayalı, halk müziği anlayışı içerisinde yer alan mikrotonal perdeleri kullanmayan ve farklı parmak kombinasyonlarını hedefleyen bir yol izlemiştir. Parmak kombinasyonlarıyla farklı ölçü yapıları arasında bir ilişki kurulmadığı dikkat çekmektedir.

Tablo 20. "Bağlama Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar" Kitabındaki İçeriğin Ölçü Yapısı Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
2/4	295	100
TOPLAM	295	100

Tablo 20'de görüldüğü gibi "Bağlama Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar" kitabında hepsi 2/4'lük ölçü yapısında olan toplam 295 adet alıştırmanın yer aldığı görülmektedir.

Bu kitapta yazar, sabit bir ölçü anlayışına bağlı olarak kromatik anlayışa dayalı, halk müziği anlayışı içerisinde yer alan mikrotonal perdeleri kullanmayan ve farklı parmak kombinasyonlarını hedefleyen bir yol izlemiştir. Yazarın incelenen diğer kitabında olduğu gibi halk müziğimizin karakteristiklerinden olan aksak/bileşik ölçü yapısına sahip alıştırmalara yer vermediği dikkat çekicidir.

Tablo 21. İncelenen Kitapların Genelindeki Ölçü Yapıları Dağılımı

Ölçü Yapısı	Frekans(f)	Yüzde(%)
2/4	1513	68,09
4/4	323	14,53
8/4	144	6,48
6/8	95	4,27
12/8	46	2,07
3/8	25	1,12
5/8	19	0,85
9/8	14	0,63
3/4	13	0,58
7/8	7	0,31
10/8	6	0,27
Karma	3	0,13
6/4	3	0,13
8/8	2	0,09
17/8	2	0,09
5/4	2	0,09
7/4	2	0,09
11/8	2	0,09
Karma(9/8+2/4+9/8)	1	0,04
TOPLAM	2222	100

Tablo 21'e göre incelenen sekiz kitapta 19 farklı ölçü yapısı ve toplam 2222 çalışma bulunmaktadır. Kitapların içeriğine bakıldığında ve ölçü yapıları genel olarak değerlendirildiğinde %68,09'u 2/4'lük, %14,53'ü 4/4'lük, %6,48'i 8/4'lük ölçü yapısından oluşmaktadır. Basit ölçüler olarak isimlendirilen bu ölçü yapıları, incelenen yayın içeriklerinin %88,73 gibi büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Aksak/birleşik (5, 7, 8, 9, 10 vb. zamanlı) ölçü yapılarındaki egzersizlerin ise %3 gibi oldukça düşük bir oranda olduğu tespit edilmiştir.

2/4 ve 4/4 gibi ölçü yapılarının yaygın kullanımının, basit ve kolay çözümlenebilir olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte bağlamanın bağlı bulunduğu müzik geleneği göz önünde bulundurulduğunda, basit ölçü yapılarının yanında, geleneksel müziğimizin önemli unsurlarından biri olan aksak ölçü yapılarının daha çok sayıda kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Çalgılarla ilgili eğitim-öğretim materyallerinin, çalgıların bağlı oldukları müzik kültürüyle bir arada planlanması ve oluşturulması önemli bir husustur.

Beşinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

"Kitaplardaki etüt, egzersiz ve alıştırmaların; dizi, makam ve ton tercihleri bakımından dağılımları nasıldır?"

Tablo 22. "Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde (%)
Kromatik Dizi	119	39,80
Si bemol Majör	63	21,07
Sol Majör	31	10,36
Do Minör	29	9,70
Kürdi	24	8,02
Sol Minör	17	5,68
La Minör	6	2,01
Re Minör	3	1,01
Fa Majör	3	1,01
Mi bemol Majör	2	0,67
Hicazkâr	2	0,67
TOPLAM	299	100

Tablo 22'ye göre "Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim" adlı kitabın içinde 299 etüt, egzersiz ve alıştırma bulunmaktadır. Bunların 119 tanesinin (%39,80) kromatik dizide, 63 tanesinin (%21,07) si bemol majör tonda, 31 tanesinin (%10,36) sol majör tonda, 29 tanesinin (%9,70) do minör tonda, 24 tanesinin (%8,02) kürdi yapıda ve 17 tanesinin de (%5,68) sol minör tonda olduğu tespit edilmiştir.

Yazarın bağlama/saz eğitimi ile ilgili ortaya koyduğu bu çalışmada yer alan etüt, egzersiz ve alıştırma oldukça büyük oranda (%91,31) tonal müzik anlayışına bağlı olması dikkat çekicidir. Ortaya çıkan bu durumun her ne kadar bağlama/saz ve ait olduğu müzik ile ilgisi düşündürücü görünse de yazarın belirli karakteristiklere sahip özgün beste üretimi yapan anlayışının bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülebilir.

Tablo 23. "Do Minör Egzersizler ve Tartımlar" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Do Minör	972	100
TOPLAM	972	100

Tablo 23'e göre "Do Minör Egzersizler ve Tartımlar" adlı kitabın içinde 972 adet egzersiz bulunmaktadır. Bu kitapta yazar tek bir tonalite içerisinde ve sabit bir ölçü anlayışına bağlı olarak tartımsal çeşitlilik üzerine bir egzersiz kümesi oluşturmuştur.

Kitabın adı ile birlikte değerlendirildiğinde içeriğin hedef için tutarlı olduğu söylenebilir. Yazar bu çalışmada amacını başlıkta belirterek bütünüyle tek bir tonal anlayışa bağlı egzersizler üretmiş, bu egzersizleri de farklı tartımsal yapılarla çeşitlendirmiştir. Bir önceki kitabın da yazarı olan Zeki Atagür'ün bağlamaya/saza özgü üretimlerinin hemen fark edilen kendine has bir yapısı olduğu bilinmektedir. Zeki Atagür'ün özellikle bağlamaya dönük eserlerinin çeşitli boyutlarıyla analizi ve özgün yapısı hakkında Apaydın ve Algi'nin(2020) çalışmasına bakılabilir.

Tablo 24. "Bağlama Egzersizleri" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Kürdi	85	37,78
Kromatik	36	16
Re Minör	36	16
Sol Minör	14	6,23
Hicaz	13	5,78
Sol Majör	10	4,44
Hicazkâr	9	4
Si bemol Majör	6	2,66
Uşşak-Hüseyni	4	1,78
Fa majör	4	1,78
Do majör	3	1,33
La Minör	2	0,89
Buselik	2	0,89
Re Majör	1	0,44
TOPLAM	225	100

Tablo 24'e göre "Bağlama Egzersizlerim" adlı kitabın içinde 225 adet egzersiz bulunmaktadır. Bunların 85 tanesinin (%37,78) kürdi yapıda, 36 tanesinin (%16) kromatik yapıda, 36 tanesinin (%16) re minör yapıda, 14 tanesinin (%6,23) sol minör yapıda, 13 tanesinin de (% 5,78) hicaz yapıda olduğu tespit edilmiştir. Kitapta yer alan egzersizlerin makamsal olanları bir arada düşünüldüğünde %50,23'lük bir oran oluşmaktadır.

Bağlama/saz için yazılmış egzersizlerin yarısının tonal, yarısının makamsal olması önceki iki yayında olduğu gibi bağlama/saz çalgısının tonal müzik ile sıkı ilişki içinde olduğunu ve yazarların da bu ilişkiden beslenen üretilere yöneldiğini göstermektedir. Diğer taraftan etüt, egzersiz ve alıştırma çalışmalarının çoğunlukla batı menşeli çalgılar için birkaç yüzyıldır yazılmış olmasının ve bunların hepsinin de tonal müzikle ilişkili olmasının bağlama/saz için üretilen etüt, egzersiz ve alıştırma etkilediği düşünülebilir.

Tablo 25. "Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Kromatik	33	68,75
Kürdi	8	16,66
Hicaz	2	4,16
Hüseyni	2	4,16
Nihavent	1	2,08
Buselik	1	2,08
Si bemol Majör	1	2,08
TOPLAM	48	100

Tablo 25'e göre "Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler" adlı kitabın içinde 48 adet egzersiz tespit edilmiştir. Bunların 33 tanesi(%68,75) kromatik yapıda, 8 tanesi(%16,66) kürdi yapıda, 2 tanesi(%4,16) hicaz yapıda ve 2 tanesi de hüseyini (%4,16) yapıdadır. Kitapta yer alan içerik tonal ve makamsal anlayışla incelendiğinde % 70,83'ünün tonal, %31,22'sinin makamsal olduğu görülmektedir.

Önceki incelenen kitaplarda olduğu gibi bu kitapta yazarın bağlama/saz için etüt ve egzersiz üretiminde tonal müzik anlayışından bolca faydalandığı, bunun yanında bağlamanın/sazın bağlı bulunduğu müzik kültürüne ait makamsal çalışmalara da yer verdiği görülmektedir.

Tablo 26. "Bağlama İçin 100 Etüt" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Kürdi	60	56,60
Hicaz	9	8,49
Sol Minör	9	8,49
Re minör	7	6,60
Kromatik	5	4,71
Do Minör	4	3,77
Karcıgar	2	1,88
La Minör	2	1,88
Buselik	1	0,94
Hüseyni	1	0,94
Fa Majör	1	0,94
Do majör	1	0,94
Sol Majör	1	0,94
Saba	1	0,94
Saba Zembeme	1	0,94
Farklı pozisyon içerikli jazz/blues esintili çalışma	1	0,94
TOPLAM	106	100

Tablo 26'ya göre "Bağlama İçin 100 Etüt" adlı kitabın içinde 106 adet etüt bulunmaktadır. Etütlerin 60 tanesi (%56,60) kürdi yapıda, 9 tanesi (%8,49) hicaz yapıda, 9 tanesi (%8,49) sol minör yapıda ve 7 tanesi (%6,60) re minör yapıdadır. Kitabın içeriği incelendiğinde %70,73'ünün makamsal yapıda, %29,27'sinin tonal yapıda olduğu görülmektedir.

Önceki kitaplara oranla bu yayında yazarın makamsal etüt anlayışına ağırlıklı olarak yer verdiği dikkat çekmektedir. Bu makamsal ağırlık kendi içinde değerlendirildiğinde ise bir çeşitlilikten söz etmek çok mümkün değildir. Makamsal etütlerin içerisinde kürdi makamının oldukça büyük oranda (%56,60) yer alması dikkat çekicidir. Önceki yayınlarla birlikte değerlendirildiğinde yazarların bağlama/saz için ürettikleri etüt, egzersiz ve alıştırma makamsal boyutunda kürdi makamını ve temsil ettiği düşünülen diziyi öncelikli olarak tercih ettikleri görülmektedir. Bu durumun kürdi makam anlayışına bağlı dizi çalışmalarının kromatik dizideki bütün perdelere transpozisyon imkânı taşımasıyla ilgili olduğu düşünülebilir.

Tablo 27. "Bağlama Metodu 1" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Kromatik	9	40,9
Kürdi	5	22,7
Hüseyni	3	13,6
Hicaz	3	13,6
Buselik	2	9,09
TOPLAM	22	100

Tablo 27'ye göre "Bağlama Metodu 1" adlı kitabın içinde 22 adet etüt, egzersiz ve alıştırma bulunmaktadır. Bunların 9 tanesi (%40,9) kromatik yapıda, 5 tanesi (%22,7) kürdi yapıda, 3 tanesi (%13,63) hüseyini ve hicaz yapıda ve 2 tanesi (%9,09) de buselik yapıdadır. Yayındaki içeriğin sadece etüt, egzersiz ya da alıştırma kapsamında olan kısmı araştırmaya dâhil edilmiştir. Buna göre araştırmaya dâhil edilen kısmın %40,9'u tonal, %59,1'i makamsal yapıdadır.

Yazarın önceki incelenen kitaplarda olduğu gibi kromatik egzersizlere bolca yer verdiği, bunun yanında makamsal tercihlerinde de kürdi makamının yine ön planda olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 28. "Perde Perde Bağlama" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Buselik	16	8,33
Hicaz	16	8,33
Hicazkâr	16	8,33
Hüseyni	16	8,33
Hüzzam	16	8,33
Karcığâr	16	8,33
Kürdi	16	8,33
Mahur	16	8,33
Nikriz	16	8,33
Saba	16	8,33
Segâh	16	8,33
Suzinak	16	8,33
TOPLAM	192	100

Tablo 28'e göre "Perde Perde Bağlama" adlı kitabın içinde 192 adet etüt, egzersiz ve alıştırma bulunmaktadır. Bunların dağılımında buselik, hicaz, hicazkar, hüseyini, hüzzam, karcığâr, kürdi, mahur, nikriz, saba, segah ve suzinak makamında/dizisinde eşit sayıda (%8,33) olmak üzere bir yapı söz konusudur.

Kitabın kendi hedef ve içeriği doğrudan makamsal yapı ve perdeler arası ilişkiler olarak açıklanmıştır. Bu sebeple içeriğin kapsama alınan 12 makam çerçevesinde ortaya çıkması doğal kabul edilebilir. Ancak kitabın içeriğinde makamlar, kendi doğal yapılarındaki mikrotonal sesler ve perdeler yerine bütünüyle tampere sisteme uyarlanarak verilmiştir. Yazar her makamla ilgili farklı parmak kombinasyonlarını içeren ve farklı perdelerde karar eden 16'şar alıştırma hazırlamıştır. Yayının, parmak ve tel kombinasyonlarının çalıştırılması açısından faydalı olabileceği düşünülmekle birlikte makamların kendi doğal perdelerinden ayrı bir tutum sergilemesi ölçü ve tartım çeşitliliği barındırmaması düşündürücüdür.

Tablo 29. "Bağlama Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar" Kitabındaki Dizi, Makam ve Ton Tercihleri Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Kromatik	295	100
TOPLAM	295	100

Tablo 29'a göre "Bağlama Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar" adlı kitabın içeriği bütünüyle kromatik egzersizlerden oluşmaktadır. Kromatik yapılar tonal müzik anlayışı içerisinde değerlendirildiğinde içeriğin tamamı tonal müzik anlayışına bağlı kabul edilmelidir.

Yazara ait diğer yayında da olduğu gibi bağlama/saz eğitimine dönük bu yayında da tampere perde anlayışının ve sabit ölçü anlayışının bütüne hâkim olduğu dikkat çekmektedir. Parmak kombinasyonlarına dair çalışmaların faydalı

olabileceği düşünülmeyle birlikte halk müziği geleneğine dair içeriklere yer verilmemesi düşündürücü bir durum olarak değerlendirilebilir.

Tablo 30. İncelenen Kitaplardaki Dizi, Makam ve Ton Tercihlerinin Genel Dağılımı

Dizi, Ton veya Makam	Frekans(f)	Yüzde(%)
Do Minor	1005	46,55
Kromatik	497	23,02
Kürdi	198	9,17
Si Bemol Major	70	3,24
Re Minor	46	2,13
Hicaz	43	1,99
Sol Major	42	1,94
Sol Minor	40	1,85
Hicazkar	27	1,25
Hüseyni	22	1,01
Buselik	22	1,01
Karcığar	18	0,83
Saba	17	0,78
Hüzzam	16	0,74
Mahur	16	0,74
Nikriz	16	0,74
Segah	16	0,74
Suzinak	16	0,74
La Minor	10	0,46
Fa Major	8	0,37
Uşşak-Hüseyni	4	0,18
Do major	4	0,18
Mi bemol Major	2	0,09
Re majör	1	0,04
Nihavent	1	0,04
Saba Zemzeme	1	0,04
Farklı pozisyon içerikli jazz/blues esintili çalışma	1	0,04
TOPLAM	2159	100

Tablo 30'a göre incelenen 8 kitapta 27 farklı ton ve makamda 2159 çalışma olduğu tespit edilmiştir. Bunların 1005 tanesi (%46,55) do minör, 497 tanesi (%23,02) kromatik, 198 tanesi (% 9,17) kürdi yapıdadır. Tabloya bakıldığında kitaplarda do minör tonunun daha çok tercih edildiği görülse de incelenen yayınlardan Zeki Atagür'e ait olan "*Do Minör Egzersizler Ve Tartımlar*" adlı kitaptaki 972 adet (%45,02) egzersizin sonucu doğrudan etkilediği ortadadır. Dizi ve makam yönünden incelediğimizde en çok kromatik yapının (%23,02), makamsal olarak incelendiğinde ise kürdi makam dizisinin (%9,17) kullanıldığı görülmektedir.

İçeriğinin büyük bir kısmı veya tamamı etüt egzersiz içerikli olan bu yayınlar tonal ve makamsal açıdan incelendiğinde %20'sinin makamsal , % 80'inin ise tonal olduğu görülmektedir. Bu durum; bağlama/saz eğitiminde yakın ve komşu perde ilişkisi kapsamında kromatik parmak egzersizlerinden çokça faydalanılması; etüt, egzersiz ve alıştırmaların üretim yaklaşımında Batı müziği çalgılarına dönük ve uzunca yıllardır kullanılan modellerden esinlenilmesi ile ilgili değerlendirilebilir. Bir Türk müziği çalgısı olmasına karşın bağlama/saz için üretilmiş bu materyallerde makam fikrine daha az yer verilmesini; okullaşmanın, akademik ve metodolojik çalışmaların geç başlamasının yanında kitap yazarlarının müzik eğitimi ve yaklaşımları ile bir arada değerlendirmek gerekmektedir.

Altıncı Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

"Kitaplardaki etüt, egzersiz ve alıştırmaların, farklı tel düzenleri (akort çeşitleri) ile ilgili olma durumları nasıldır?"

Tablo 31. Kitaplarda Kullanılan Tel Düzenlerinin (Akort Çeşitlerinin) Dağılımı

Kitap Adı	Bağlama Düzeni	Bozuk Düzeni	Do Müstezat Düzeni
Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim	Yok	Var	Yok
Bağlama için Do Minör Egzersizler	Yok	Yok	Var
Bağlama Egzersizleri	Yok	Var	Yok
Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler	Yok	Var	Yok
Bağlama İçin 100 Etüt	Yok	Var	Yok
Bağlama Metodu I	Var	Yok	Yok
Perde Perde Bağlama	Yok	Var	Yok
Bağlama Eğitiminde Yeni Bir Yöntem	Yok	Var	Yok

Tablo 31’de incelenen yayınlarda bağlama/saz literatüründe tel düzeni adı verilen akort çeşitlerinden hangilerine yer verildiği gösterilmiştir. Buna göre yayınların 6 tanesi (%75) bozuk düzeni için, birer tanesi de (%12,5) bağlama düzeni ve do müstezat düzeni için yazılmıştır.

Bağlama/saz çalgı ailesinde en yaygın ve bilinen düzenler bozuk düzeni ve bağlama düzeni olarak bilinmekle birlikte misket düzeni, fıdayda düzeni, do müstezat düzeni, sürmeli düzeni, fa müstezat düzeni, abdal düzeni gibi düzenler de kullanılmaktadır. İncelenen yayınların büyük oranda bozuk düzeni içerikli olması dikkat çekmektedir. Bu noktadan hareketle bağlama/saz ailesindeki farklı düzenlere ait etüt ve egzersiz üretiminin yetersiz olduğu açıkça söylenebilir. Bu doğrultuda ilgili öğretim elemanlarının, özellikle misket tel düzeni konusundaki etüt, egzersiz ve alıştırma çalışmalarının yetersiz olduğu yönündeki görüşleri hakkında Gereken ve Özdek’in (2020:351) çalışmasına bakılabilir.

Yedinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

“Kitaplardaki etüt, egzersiz ve alıştırma teknikleriyle ilgili olma durumları nasıldır?”

Tablo 32. Kitaplarda Kullanılan Çalım Tekniklerinin Dağılımı

Yazar ve Kitap Adı	Sağ El	Sol El
Zeki Atagür Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim	Sadece tezene kullanımı bulunmaktadır. Standart olarak kullanılan tezene yönü dışında farklı yönlerde tezene kullanımına yönelik çalışma bulunmaktadır.	Çarpma, Çekme, Glissando, Vibrato
Zeki Atagür Bağlama için Do Minör Egzersizler	Özel bir çalım tekniği bulunmamaktadır.	Legato(Bağlı çalma)
Oğuzhan Açıkgöz Bağlama Egzersizlerim	Ters mızrapla çalım, Tremole	Legato, Çarpma, Çekme, Staccato
Atilla Özdek Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler	Özel bir çalım tekniği kullanılmamaktadır.	Legato, Staccato, Floje, Çarpma, Kıstırma
Mehmet Kınık Bağlama İçin 100 Etüt	Standart olarak kullanılan tezene yönü dışında farklı yönlerde tezene kullanımına yönelik çalışma bulunmaktadır.	Legato, Çarpma, Staccato
Ali Kazım Akdağ Bağlama Metodu I	Takma tezene, Kombinasyon tel vuruş,	Süsleme çalışmaları, Çarpma, Çekme, Glissando, Legato, Staccato, Bare kullanımı
Savaş Ekici Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikler	Tremole,	Legato, Çarpma, Çekme, Staccato
Can Karahan Perde Perde Bağlama	Özel bir çalım tekniği bulunmamaktadır	Legato, Çarpma, Çekme
Can Karahan Bağlama Eğitiminde Yeni Bir Yöntem	Özel bir çalım tekniği bulunmamaktadır.	Legato

Tablo 32’de görüldüğü üzere araştırma kapsamında incelenen yayınların bağlama/saz çalım tekniklerini içermeye durumları sağ el teknikleri ve sol el teknikleri olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. İncelenen yayınların tamamının tezeneli bağlama/saz çalım tekniği üzerine kurgulandığı görülmektedir.

Yayınlarda yer alan sağ el tekniklerinin; ters mızrap, tremole, takma tezene, iki ve üç teli bir arada kullanma şeklinde ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. Bu durum değerlendirildiğinde bağlama/saz için yazılmış etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli yayınların sağ ele özel (mızrap) çalım tekniklerine çok fazla değinmediği; daha çok sol ele ait tel, perde ve parmak kombinasyonlarına ağırlık verdiği söylenebilir.

Yayınlardaki sol el teknikleri incelendiğinde ise çarpma, çekme, glissando, vibrato, legato, staccato(kesik kesik çalma), floje, kıstırma, bare gibi tekniklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Yayınlarda sol el tekniklerinin sağ el tekniklerine göre daha fazla çeşitlilik arz ettiği ortaya çıkmıştır.

Bu durum bağlama/saz çalım geleneğindeki doğal yapının yanında; çalışmaların tel, parmak, perde ve pozisyon kombinasyonuna odaklı yapılmasıyla ilgili olarak da değerlendirilebilir. Diğer taraftan eğitimcilerin tezene kullanan sağ el tekniklerine dönük etüt, egzersiz ve alıştırmaların üretimine henüz yeterli düzeyde eğilmedikleri ve bu alanda bir eksiklik olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Ulaşılabilen etüt egzersiz içerikli kitaplar incelendiğinde;

-Yazarlarının tamamının erkek olduğu ve hepsinin mesleki müzik eğitimi aldığı,

-Kitapların tamamının büyük boy olduğu, yarısında spiral cilt tercih edildiği, tamamının 2010 ve sonrasındaki yıllarda Ankara, İstanbul ve İzmir'de basıldığı,

-Kitaplardaki içeriklerin çoğunlukla numaralandırma eksensli sıralandığı ve büyük kısmının(%75) özgün içerik taşıdığı,

-Çoğunluğunun(%87,5) orta ve ileri düzey hedef taşımasından kaynaklı olarak oturuş, duruş ve tutuş ile ilgili görseller barındırmadığı, ancak bir kısmında(%37,5) işitsel-görsel eklenti bulunduğu,

-Çoğunluğunda(%87,5) tezene vuruş yönleri ve parmak numaralarıyla ilgili bilgilerin yanında tel numaralarıyla ilgili(%75) bilgilerin de yer aldığı,

-Büyük kısmında bağlamanın/sazın bölümleri; tarihçesi; çalgının bakımı ve korunması; etüt, egzersiz, alıştırma gibi kavramlar ile nefes kontrolü hakkında bilgi verilmediği,

-Yarısında genel ve özel amaçlardan bahsedildiği; çoğunluğunda(%75) hedef belirtildiği ancak seviye belirtilmediği,

-Kitaplardaki etüt, egzersiz ve alıştırmaların tamamına yakın bir kısmının(%97,27) ana ya da basit ölçüler olarak tanımlanabilecek 4/4'lük, 3/4'lük, 2/4'lük, 8/4'lük, 6/8'lik, 3/8'lik ve 12/8'lik yapıda olduğu, bunun yanında 5/8, 7/8, 8/8, 9/8, 10/8'lik vb. aksak ölçü yapılarına oldukça kısıtlı miktarda(%2,72) yer verildiği,

-İçeriklerinde çoğunlukla makamsal yapıya(%20) göre tonal yapıya(%80) daha fazla ağırlık verildiği,

-Büyük bir kısmının bağlamada/sazda bozuk düzenine göre hazırlandığı,

-İçeriklerinde kısmen yer alan sağ el çalım tekniklerinde; tremole, ters mızrap, takma tezene ve çoklu tel kullanımına; daha çok değinilen sol el çalım tekniklerinden ise çarpma, çekme, glissando, vibrato, legato, staccato(kesik kesik çalma), floje, kıstırma, bare gibi tekniklere yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sonuçlar ışığında bağlama/saz için yazılmış etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli yayınlarda çeşitli metodolojik, teknik, estetik ve pedagojik eksiklikler yer aldığı ancak son yıllarda yapılan bu çalışmalarda her geçen gün nitelik ve nicelik açısından olumlu yönde bir gelişmenin bulunduğu söylenebilir.

Çalgı eğitiminin vazgeçilmezi etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli bağlama/saz için yapılmış yayınların çeşitli açılardan analizi neticesinde oluşan sonuçlara göre;

-Bağlama/saz eğitimi için etüt, egzersiz ve alıştırma içerikli yayınların metodolojik, teknik, estetik ve pedagojik ilkeler doğrultusunda sayıca artırılması,

-Bu alanda yapılacak çalışmaların mesleki müzik eğitim kurumları tarafından desteklenmesi ve özendirilmesi,

-Yapılacak çalışmaların çeşitli müzik eğitimi türleri ve basamaklarına göre farklı düzey ve içeriklerle yapılandırılması,

-Yayınlarda okuma, kullanım ve verimlilik ölçütleri açısından büyük boy, spiralli ve işitsel görsel eklentili olmasına özen gösterilmesi,

-Çalgının bağlı bulunduğu müzik kültürü bağlamalı olarak; bundan sonra hazırlanacak etüt, egzersiz ve alıştırmaların makam müziğinin perde, ezgi ve metrik yapı özelliklerine de değerlendirilerek oluşturulması,

-Çalgı eğitiminde ve dolayısıyla bağlama/saz eğitiminde etüt, egzersiz ve alıştırma çalışmaları olmaksızın belirli seviyelere ulaşmanın mümkün olamayacağı düşüncesiyle bağlama/saz eğitiminde metronom eşlikli olarak etüt, egzersiz ve alıştırma bolca yer verilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Açıkgöz, O. (2017). *Bağlama Egzersizleri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Akçalı, C. (2012). "Bağlama Metotların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale Üniversitesi.
- Akdağ, A. Kazım. (2016). *Bağlama Metodu I*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Algı, S. (2017,Nisan). "Özengen Müzik Eğitimi Veren Kurumlarda Bağlama Öğretim Yöntemleri (Konya İli Örneği)".Konya (Fine Arts Dergisi 2017)
- Apaydın, A ve Algı, S . (2020). Bağlama İçin Yazılmış Zeki Atagür Eserlerinin İcra Bakımından Analizi . *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2856-2880.
- Asiltürk, O. (2009). "Türkiye’de Bağlama Başlangıç Eğitimi İçin Hazırlanmış Metotların İçerik Açısından Değerlendirilmesi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi.
- Atagür, Z. (2016). *Bağlama İçin Do Minör Egzersizler ve Tartımlar*. İstanbul: Demos Yayınları.
- Atagür, Z. (2017). *Bağlama Egzersizlerim ve Eserlerim*. İstanbul: Demos Yayınları.
- Gereken, S. E. ve Özdek, A. (2020). Türkiye’de Mesleki Müzik Eğitimi Kurumlarında Bağlama Derslerinde Misket Düzeni Öğretiminin Akademisyen Görüşleri Aracılığıyla Betimlenmesi. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (16), 328-353.
- Işıldar, Z. (2004). "Bağlama Metotlarının Çalgı Eğitimi Bakımından Değerlendirilmesi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi.
- Karahan, C. (2010). *Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*. Ankara: Ankara Yayınevi.
- Karahan, C. (2017). *Perde Perde Bağlama*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Kınık, M. (2011). *Bağlama için 100 Etüt*. Ankara: Yayınevi Yayınevi.
- Özdek, A. (2014). *Bağlama İçin Etüt Egzersiz ve Eserler*. Ankara: Plaka Matbaacılık.
- Özdek, A. (2015). "Bağlama Öğretimine Dönük Basılı Materyallerde Görece Notasyona İlişkin Bilgi ve Uyarılar" (36-54). II. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma Günleri(GUSBAG 8-10 Nisan 2015) Bildiri Kitabı. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Özdek, A. (2019). "Bağlama, Saz İkilemine Türkü Metinleri ve Halk Edebiyatı Üzerinden Bir Bakış". *Uluslararası Müzik ve Bilimler Sempozyumu Bildirileri Kitabı*. (s.543-576). İstanbul: İTÜ TMDK Yayınları
- Özdemir, M. Ali, (2010), Bireysel Çalgı Bağlama Dersinin İçerik ve Uygulama İlişkisi, Marmara Üniversitesi, IX. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu, İstanbul.
- Parasız, G. (2009) "Eğitim Müziği Eksenli Keman Öğretiminde Kullanılmakta Olan Çağdaş Türk Müziği Eserlerinin Tespitine Yönelik Bir Çalışma" (*Sanat Dergisi Sayı 15*)
- Sönmez, V. ve Alacapınar, Füsün G., (2018). Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Anı Yayıncılık
- Tarım, C. 2008. "Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Bağlama Eğitimi İle İlgili Alıştırmalar ve Etütler". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Haliç Üniversitesi.
- Türkoğlu, Ö. 2005. "Bağlama Eğitiminde Etüt ve Egzersizlerin Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi.
- Uçan, A. 1997. *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar* (2. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri" Ankara: Seçkin Yayıncılık.

INVESTIGATION OF ETUDE AND EXERCISE BOOKS WRITTEN FOR BAĞLAMA / SAZ EDUCATION IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

Görkem KAYA
Attila ÖZDEK

ABSTRACT

Etude and exercise concepts are very important for instrument training, which is one of the most important steps in music education. In the last fifty years, it is promising that the training of instruments related to our traditional music has been placed on a certain discipline, and that the etude and exercise content has increased, especially on baglama. Moreover, it is thought that examining the existing studies on various criteria will be a guide for future studies. This research aims to reach findings and offer suggestions by examining written / printed materials containing etudes and exercises, which have an important place in baglama / saz teaching, from various aspects. 8 books by 6 authors have been reached and the degree of inclusion of basic musical knowledge and theoretical knowledge; distribution of etude and exercises according to measure, sequence, mode and tone characteristics; targeted layouts and usage of different playing styles were examined. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The universe of research consists of written publications written about the baglama / saz obtained by the authors, the content of which is composed entirely or mostly of etude and exercises. 8 publications by 6 different authors were examined within the sample. In the light of the findings; ; it has been determined that since most of them are aimed at intermediate and advanced levels, information on concepts such as baglama history, instrument maintenance and protection, etude / exercise / practice is not given and publications have been increasing in number in recent years. In addition, it has been seen that most of them were prepared according to the bozuk tuning and in most of the books, the goal was specified but not the level. Moreover; It has been found that in most of the books, etude and exercises are listed by numbering method, and the directions of plectrum are specified together with finger and string numbers.

Keywords: Baglama, saz, etude, exercise, practice, instrument education